Utbildningsdepartementet

Remissvar över betänkandet Förutsättningar för en likvärdig och språkutvecklande förskola (SOU 2026:37)

U2026/01238

Institutet för mänskliga rättigheter inkommer härmed med remissvar över betänkandet **Förutsättningar för en likvärdig och språkutvecklande förskola** (**SOU 2026:37**).

Sammanfattning

Institutet för mänskliga rättigheter ställer sig **positivt** till utredningens förslag som syftar till att öka kvaliteten i den svenska förskolan för alla barn. Vi delar utredningens rättsliga analys att det inte finns stöd i lag eller internationella konventioner om de mänskliga rättigheterna att införa en obligatorisk förskola enbart för vissa barn, baserat på föräldrarnas etnicitet. Detta är vare sig i linje med diskrimineringsförbudet eller principen om barnets bästa i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Vi lyfter i remissvaret särskilt fram vikten att beakta barns, som tillhör etniska minoriteter, rätt till sitt eget språk och identitet, ett perspektiv som saknas i utredningen. Vidare betonar vi att insatser som är till för att främja barns språkinlärning planeras och kommuniceras på ett sådant sätt att de inte kränker barns eller deras föräldrars rätt till sin egen kultur och språk.

Slutligen kommenterar vi att utredningens konsekvensutredning utifrån Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter är bristfälliga, liksom konsekvensutredning för dataskydd och den personliga integriteten.

Övergripande synpunkter

Institutet för mänskliga rättigheter noterar att regeringen tillsatt en ny utredning i september 2026 med uppdrag att komplettera de förslag som har lämnats av utredningen och lägga skarpa förslag för att förskola med språkutvecklande insatser ska vara obligatorisk när ett barn inte exponeras i tillräcklig utsträckning för det svenska språket i sin hemmiljö och på grund av detta visar påtagliga brister i språkutvecklingen i svenska. Detta sker efter att den föreliggande utredningen, som dessutom hade ett liknande uppdrag, överlämnat sitt betänkande och kom fram till att en obligatorisk förskola för endast vissa barn riskerar att vara oförenlig med diskrimineringslagens förbud mot indirekt diskriminering och barnkonventionens princip om barnets bästa. Dessutom anser utredningen att det innebär en ojämlik reglering av barns rättigheter och skyldigheter inom utbildningsväsendet.

Vi har i tidigare remissvar kommenterat på att regeringen tar fram utredningsdirektiv med uppdrag att lägga fram förslag oavsett ställningstagande i sak. Det får ses som **anmärkningsvärt** att regeringen tillsätter en utredning med syfte att ta fram ett skarpt förslag om hur en obligatorisk förskola för vissa barn kan utformas, strax efter att en annan utredning konstaterat att en sådan åtgärd inte kan anses förenlig med den svenska diskrimineringslagen eller barnkonventionen.

Synpunkter på särskilda förslag

6 En likvärdig förskola av god kvalitet

Institutet **ställer sig positivt** till förslagen i utredningen som syftar till att säkerställa en likvärdig förskola av god kvalitet för alla barn. I övrigt avstår institutet från att kommentera på särskilda förslag i denna del av betänkandet.

11 Rättslig analys av en obligatorisk förskola för vissa barn

Institutet för mänskliga rättigheter **delar utredningens rättsliga analys** om att det inte finns stöd i lagstiftning och internationella konventioner om mänskliga rättigheter att införa en obligatorisk förskola för endast vissa barn grundat på föräldrarnas migrationsbakgrund och språk. Vi vill i sammanhanget betona två av barnkonventionens grundprinciper; om icke-diskriminering (artikel 2) och om barnets bästa (artikel 3) utifrån vilka andra rättigheter i konventionen ska tolkas. Vi delar utredningens bedömning att en obligatorisk förskola för enbart vissa barn, baserat på föräldrarnas etnicitet, inte är förenlig med icke-diskrimineringsprincipen och principen om barnets bästa då åtgärden vare sig säkerställer alla barns lika tillgång till utbildning eller ger utrymme för individuell bedömning av insatser. Om det skulle konstateras vara viktigt för barns språkutveckling att förskolan ska vara obligatorisk ska det gälla för alla barn. Om det är viktigt för vissa barns språkutveckling att få språkstärkande insatser i förskolan så måste behovet hos alla barn undersökas, inte enbart barn som tillhör etniska minoriteter. Tillgång till förskola och språkstärkande insatser kan inte i grunden avgöras av föräldrars etnicitet.

12 Förslag på insatser för en stärkt språklig utveckling i svenska i förskolan

Institutet **avstår från att kommentera** på förslagen som rör insatser för en stärkt språklig utveckling i svenska i förskolan. Vi vill däremot lyfta fram vad som helt saknas i utredningens direktiv och det slutliga betänkandet; de rättigheter barn som tillhör etniska minoriteter har till sitt språk och sin identitet.

Alla människor ska ha lika tillgång till sina mänskliga rättigheter i Sverige oavsett vilket språk de talar.[1] Frågan om obligatorisk förskola för barn som inte i tillräcklig utsträckning exponeras för det svenska språket i sin hemmiljö och på grund av detta visar påtagliga brister i språkutvecklingen i svenska aktualiserar

[1] Deklarationen om de mänskliga rättigheterna artikel 2, Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna artikel 14. Även artikel 21.1 av Europeiska stadgan om de mänskliga rättigheterna, artikel 2 I FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, artikel 2 I FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter och artikel 2 i barnkonventionen förbjuder språk som en diskrimineringsgrund.

flera rättigheter som rör etniska minoriteter. Enligt inledningen till barnkonventionen är familjen den grundläggande enheten i samhället och den naturliga miljön för barns, utveckling och välfärd. Föräldrar (vårdnadshavare) är den huvudsakliga länken genom vilken, särskilt, små barn kan få sina rättigheter tillgodosedda.[2] Diskriminering av barn eller deras föräldrar på grund av etniskt ursprung utestänger barn från full delaktighet i samhället. Den påverkar barnens möjligheter och självkänsla samt föräldrarnas förmåga att fullgöra sitt ansvar gentemot barnets rättigheter.[3]

Enligt barnkonventionens artikel 30 har barn som tillhör etniska eller språkliga minoriteter rätt till sitt eget kulturliv och att använda sitt eget språk. I barnkonventionens artikel 29 fastslås det att barnets utbildning ska bidra till att utveckla respekt för barnets kulturella identitet, språk och värden liksom för bosättningslandets nationella värden. Enligt FN:s deklaration om minoriteters rättigheter ska stater vidta lämpliga åtgärder för att personer som tillhör minoriteter får tillräckliga möjligheter att lära sig sitt modersmål eller få undervisning på sitt modersmål. Enligt deklarationen bör stater vidta åtgärder inom utbildningsområdet för att främja kunskap om historien, traditionerna, språket och kulturen hos de minoriteter som finns inom deras territorium. Personer som tillhör minoriteter bör dessutom ha tillräckliga möjligheter att få kunskap om samhället som helhet. Slutligen, enligt barnkonventionens artikel 13 har barn rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, ta emot och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer.

Med utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna ställer vi oss positiva till att det utvecklas fler strukturer som hjälper till att skapa likvärdiga förutsättningar för alla barn i Sverige att lära sig svenska. Vi vill dock betona att barn som tillhör etniska minoriteter i Sverige har rätt till sitt modersmål och sin identitet och bör därför uppmuntras att utveckla detta. Vi ser allvarligt på formuleringen i

---

[2] Barnrättkommittén GENERAL COMMENT No. 7 (2005) Implementing child rights in early childhood, p 15-16

[3] Barnrättkommittén GENERAL COMMENT No. 7 (2005) Implementing child rights in early childhood, p 11

utredningsdirektivet om att en obligatorisk förskola ska gälla för barn som inte i tillräcklig utsträckning exponeras för svenska språket i sin hemmiljö. Denna typ av kommunikation riskerar att signalera att föräldrar inte bör tala sitt modersmål med sina barn inom sitt hem. Historisk assimileringspolitik har visat oss konsekvenserna denna typ av kommunikation från staten kan ha för minoritetsspråk och hur dessa på få generationer kan dö ut.[4] Därför är det viktigt att insatser som är till för att främja barns språkinlärning planeras och kommuniceras på ett sådant sätt att de inte kränker barns eller deras föräldrars rätt till sin egen kultur och språk. Insatserna bör vara frivilliga och främja barns rätt att utveckla sin egen kommunikation och identitet och nyttja sin yttrandefrihet, oavsett talat språk.

15.1 Bedömning av vissa ytterligare konsekvenser

Förenlighet med barnkonventionen

Institutet för mänskliga rättigheter **saknar en mer utförlig konsekvensutredning** av förslagen utifrån barnkonventionen. Detta är dessutom anmärkningsvärt då utredningen haft ett särskilt krav att belysa förslagens förenlighet med Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter, specifikt barnkonventionen, och då alla delar i utredningen har direkt effekt på små barns tillgång till sina rättigheter.

Enligt förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar ska en konsekvensutredning utföras. Av Statskontorets vägledning till förordningen framgår att Sveriges internationella åtaganden inom området mänskliga rättigheter behöver beaktas. Om någon del av analysen inte kan göras ska detta motiveras.

---

[4] Se bland annat; Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset, Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset (SOU 2023:68), Sanningskommissionen för det samiska folket, Markerna berättar och minns Konsekvenser för samer av svensk politik (2026:58)

Som ett exempel vill vi särskilt lyfta avsaknaden av en analys av förslagens konsekvenser för barn som tillhör etniska minoriteter (artikel 30 i barnkonventionen). I konsekvensbeskrivningarna konstaterar utredningen att nationella minoriteters barn, samer, romer, sverigefinnar, tornedalingar och judar, har rätt till förskola som beaktar deras språk och kultur. Utredningen föreslår därför att språkkravet för personal ska utformas på ett sätt som fortsatt möjliggör rekrytering av personal med kompetens i nationella minoritetsspråk. Men rätten till sitt språk och identitet är inte begränsad till nationella minoriteter. Det stämmer att andra etniska minoriteter inte har rätt att gå i förskola uteslutande på sitt modersmål, men det betyder inte att flerspråkig personal inte kan vara en viktig åtgärd för att stödja små barns utveckling av sitt modersmål, oavsett vilket språk barnet talar. Vi saknar därmed en analys av hur åtgärder som syftar till att främja svenskan hos små barn med annat modersmål riskerar att påverka rätten till språk och identitet för etniska minoriteter.

Förenlighet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Institutet för mänskliga rättigheter **saknar en mer utförlig konsekvensutredning** av förslagen utifrån konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (funktionsrättskonvention). Detta är anmärkningsvärt då utredningen haft ett särskilt krav att belysa förslagens förenlighet med Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter, och specifikt funktionsrättskonventionen.

Några av funktionsrättskonventionens huvudsakliga principer som återfinns i artikel 3 är respekt för inneboende värde, individuellt självbestämmande, icke-diskriminering, lika möjligheter, tillgänglighet och respekt för den fortlöpande utvecklingen av förmågorna hos barn med funktionsnedsättning och respekt för funktionsnedsatta barns rätt att bevara sin identitet. Det är även viktigt att läsa barnkonventionen och funktionsrättskonventionen tillsammans där det framgår att barn har rätt att utvecklas och att få höras. Barn ska få utveckla sin kommunikation oavsett språk.

Språkinlärning påverkas av barnets fysiska, psykiska och mentala förutsättningar. Den screening som görs idag inom förskola och BVC handlar om barns

språkutveckling, oavsett modersmål. Det är primärt viktigast att barn får rätt stöd att utveckla sin förmåga att kommunicera, oavsett språk och att insatser för att stärka kunskaper i svenska för små barn inte riskerar att begränsa barns behov av insatser beroende på funktionsnedsättning.

Konsekvenser för dataskydd och personlig integritet

Enligt direktivet ges utredningen uttryckligen i uppdrag att analysera dataskyddskonsekvenserna av sina förslag och lämna nödvändiga författningsförslag. Institutet för mänskliga rättigheter **delar utredningens bedömning** att förslagen kan komma att innebära behandling av känsliga personuppgifter, däribland uppgifter som avslöjar etniskt ursprung. Det är positivt att utredningen uppmärksammar barns särskilda skyddsbehov samt behovet av ett tydligt lagstöd liksom ändamålsbegränsningar. Utredningen går dock inte vidare till att visa hur skyddet ska säkerställas.

Vi **ifrågasätter** att utredningen anger att kompletterande reglering i skollagen kan komma att behövas i relation till språkbedömningen, utan att den tar ställning till hur en sådan reglering skulle behöva se ut för att säkerställa tillräckligt skydd för barnets privatliv och personliga integritet. Utan närmre analys går det inte att bedöma om behandlingen är nödvändig och proportionerlig. Detta gäller särskilt eftersom språkbedömningen kan innebära behandling av uppgifter som avslöjar etniskt ursprung eller hälsotillstånd.

Utredningen föreslår fortsatt utredningsarbete vad gäller nationell närvarouppföljning och eventuell reglering i det sammanhanget. Att det tydliggörs att även tydlig reglering av hur uppgifter samlas in och används borde ingå ser institutet positivt på. Vi **påminner** om vikten av att konsekvenserna för barns privatliv och personliga integritet kommer med från början i arbetet, och att den minst ingripande åtgärden för att uppnå ändamålet ska tillämpas.

Ärendets handläggning

Detta remissvar har beslutats av direktören Fredrik Malmberg och föredragits av utredarna Selma Gušić och Emma Olsson. I den slutliga beredningen har även

utredaren/remissamordnaren Anna Nilsson och tillförordnad chef för enheten för utredning och analys Charlotte Palmstierna deltagit.

Fredrik Malmberg, direktör